

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ГОРЛО Наталія Віталіївна

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ПОЛІТОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДОСЛІДНИКА

Підготовка здобувачів за спеціальністю «Політологія» у сучасній Україні передбачає формування у них таких компетентностей, які дозволять ефективно вирішувати нагальні практичні проблеми у політичній сфері суспільства на різних рівнях управління: місцевому, регіональному, національному. Для фахівців-політологів, які працюватимуть в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, політичних партіях і громадських організаціях, розвиток навичок критичного мислення є запорукою їхньої здатності до глибокого аналізу проблемної ситуації, прийняття виважених рішень та подальшої готовності взяти на себе відповідальність за них. Критичне мислення, як і низка дослідницьких компетентностей, формується у процесі вивчення дисциплін циклу загальної і професійної підготовки. Особливе місце належить дисциплінам, які сприяють становленню методологічної культури студента-політолога і пов'язані з вивченням історії та теорії політичної науки, методології і методики політичних досліджень.

М. Герліх визначає критичне мислення як багатогранний когнітивний процес, який включає здатність мислити чітко та раціонально, розуміти логічні зв'язки між ідеями, оцінювати аргументи та виявляти невідповідності у міркуваннях. Він зазначає, що цей процес має вирішальне значення для ефективного вирішення проблем, прийняття обґрунтованих рішень та набуття знань [1]. Формування критичного мислення молоді розпочинається ще у процесі шкільної освіти, однак у період навчання у ЗВО навички критичного мислення набувають подальшого розвитку і поглиблення, у тому числі у контексті становлення методологічної культури майбутнього фахівця. У науковій літературі поняття «методологічна культура» насамперед розглядається у контексті професійної підготовки педагога [2]. Разом з тим методологічна культура необхідна студентів-політологу як досліднику і майбутньому практику, що засвідчить його вміння застосовувати методи наукового пізнання для аналізу актуальних проблем і розробки політичних рішень, а також підкреслить здатність до проєктування власної професійної діяльності. Складниками методологічної культури політолога є: знання методологічних підходів, методик, методів наукового пізнання; вміння організувати весь процес наукового дослідження – від постановки проблеми до верифікації результатів дослідження; знання політичної теорії, зокрема, через призму історії політичної думки; здатність самостійно вирішувати професійні

завдання і аналізувати складні ситуації, використовуючи багатий методологічний інструментарій політичної науки.

Звернемося до практики розвитку критичного мислення у процесі формування методологічної культури студентів-політологів у Запорізькому національному університеті. Значна увага приділяється критичному аналізу інформації і вмінню працювати з джерелами. Так, під час вивчення історії політичної думки (дисципліни «Історія політичних вчень», «Історія української політичної думки») і роботи з першоджерелами акцентується увага на необхідності розуміння контексту, тобто тих історичних умов, у яких мислитель розвивав політичні ідеї. Врахування контексту дозволяє студентам більш аргументовано подавати власну позицію щодо впливу політичних ідей на подальший політичний процес та можливість їх застосування у сьогоденні. Розвитку критичного мислення сприяє виконання аналітичних завдань, зокрема, написання есе, що передбачає підбір аргументації для посилення власної позиції і роботу над логікою тексту, та виконання практичних завдань з метою порівняння політичних явищ і процесів, наприклад: «Порівняйте політичну думку давньоруського періоду з європейською середньовічною думкою, виокремте спільні і відмінні риси».

Використання прикладних дослідницьких методик у процесі вивчення дисципліни «Методика політичних досліджень» передбачає роботу з джерелами, саме тому важливе значення має перевірка джерел інформації, тобто аналіз їх достовірності і розрізнення у них фактів та суджень. Такої роботи потребують методики, які передбачають роботу з текстами, зокрема, ті, що виникли в рамках когнітивного підходу: мотиваційний аналіз, когнітивне картування, аналіз операціональних кодів та інші. Попередню роботу з джерельною базою і відбір актуальних достовірних джерел передбачають і методи кейс-стаді, контент-аналіз, івент-аналіз, SWOT-аналіз та інші. У дисципліні «Політична культура» практичне завдання з теми «Медіаграмотність як складник політичної культури» спрямоване на аналіз новинного повідомлення в ЗМІ або соціальних мережах з метою оцінки його достовірності за правилами фактчекінгу.

Розвитку критичного мислення сприяє застосування на заняттях таких методів навчання, як дискусії та дебати, адже здобувачі вчаться відстоювати власну позицію, добирають аргументи, дослухаються до опонента. Дискусії доцільно організовувати у процесі опанування різних політологічних тем, зокрема, з історії політичної думки, загальної теорії політики та ін. Відпрацювання навичок аргументації сприяє ділова гра, проведена у курсі «Методика політичних досліджень» за методикою судів – різновиду експертної оцінки, де учасники діляться на групи («прокурори» і «адвокати») і вчаться добирати аргументи для підкріплення своєї позиції. В. Скіртач і Р. Мартинов наголошують на особливому значенні у викладанні соціально-політичних дисциплін проблемного навчання, суттєвою частиною якого є спільна діяльність студентів, а особливо робота в малих групах, яка доцільна для вирішення

складних проблем. Вони зазначають, що у процесі обміну думками спосіб, який здавався єдино правильним, може бути підданий критиці і коригуванню, і найкращий варіант не перемагає через недостатню аргументацію. Автори констатують, що «...студенти навчаються відстоювати власну точку зору, але й критично до неї відноситися, прислуховуючись до контраргументів» [3, с. 194].

Розглядати проблеми формування критичного мислення у вищій школі необхідно з врахуванням використання інструментів штучного інтелекту (ШІ). М. Герліх провів емпіричне дослідження і прийшов до висновку про значну негативну кореляцію між частим використанням інструментів штучного інтелекту та здібностями до критичного мислення. Він констатує, що інструменти ШІ можуть ненавмисно зменшувати залученість користувачів до глибоких, рефлексивних процесів мислення [1]. На нашу думку, шляхом подолання такого негативного впливу ШІ на критичне мислення може бути унормування політики використання ШІ в закладі вищої освіти як складника культури академічної доброчесності.

Отже, дієвими методами розвитку критичного мислення у студентів-політологів у контексті формування методологічної культури є: критичний аналіз інформації і вдосконалення навичок роботи з інформаційними джерелами; виконання дослідницьких завдань аналітичного характеру; використання таких методів навчання, як дискусії, дебати, ділові ігри, інші методи колективної роботи, які дозволяють аргументувати власну позицію й враховувати думку опонента; унормування політики використання ШІ задля зменшення негативного впливу інструментів ШІ на критичне мислення студента. У підсумку такі методи і прийоми розвитку критичного мислення дозволяють сформувати методологічну культуру політолога, здатного на високому фаховому рівні аналізувати політичні явища й процеси й пропонувати шляхи їх вирішення.

Список використаних джерел:

1. Gerlich M. AI Tools in Society: Impacts on Cognitive Offloading and the Future of Critical Thinking. *Societies*. 2025. №15, 6. DOI: <https://doi.org/10.3390/soc15010006>
2. Ничкало Н. Г. Методологічна культура у науковому зростанні педагога-дослідника. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2016. Вип. 44. С. 22-29. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/3074/2501>
3. Скиртач В. М., Мартинов Р. С. Формування критичного мислення в процесі вивчення курсу «Соціально-політичні студії» у вищій школі. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2021. Вип. 2(101), Ч. 2. С. 192-199.

training	ефективності психологічного тренінгу	
Natalia Horlo Development of critical thinking of political science students in the process of forming a methodological culture of a researcher	Горло Наталія Розвиток критичного мислення студентів-політологів у процесі формування методологічної культури дослідника	65
Andrii Horodynskyi Analytical thinking as a necessary component of personnel rotation practice in the public service	Городинський Андрій Аналітичне мислення як необхідна складова практики кадрової ротації на публічній службі	68
Iryna Hrechyshkina Professional training of preschool teachers: a practical aspect	Гречишкіна Ірина Професійна підготовка вихователів здо: практичний аспект	71
Andrii Hrechka Critical thinking and artificial intelligence: symbiosis or suspended animation	Гречка Андрій Критичне мислення та штучний інтелект: симбіоз чи анабіоз	73
Svitlana Hryhorieva Maternal control as a factor in dysfunction of thalamo-fronto-parietal networks in adolescence	Григор'єва Світлана Материнський контроль як чинник дисфункції таламо-фронтально-парієтальних мереж у підлітковому віці	75
Nataliia Hrychanik Formation of critical thinking of future teachers in the process of mastering the methodology of teaching foreign literature	Гричаник Наталія Формування критичного мислення майбутніх учителів у процесі опанування методики навчання зарубіжної літератури	80
Yaroslav Humeniuk Creative thinking in the analysis of non-standard physics problems. mind vs. shi	Гуменюк Ярослав Креативне мислення при аналізі нестандартних задач з фізики. розум проти ші	82
Nataliia Demchenko Case method as a tool for developing critical thinking of future psychologists in the process of studying age psychology	Демченко Наталія Кейс-метод як інструмент розвитку критичного мислення майбутніх психологів у процесі вивчення вікової психології	84